

जानेवारी 2002

Rs. 10/-

चांदोबा

भारताचे वीर-४

भारतविरा या कोणत्याहीही होईल भारताची वीर !

1

महिल्यांनी मोर्चेत पुढच्या विक्रमात ते प्रतिने जगातील लेले, पाचव्या (व्यक्तिगत) भाग पेशवांनी अनेकांना त्यांच्या फौजदारी म्हणून दिले होते. पोरने गांव आले आहे!

2

भारतात पंचरात्राच्या अनुषंगाने विचार आला. की मुळात कुणाचे नांव प्रथम आले? त्यांचा भावभाव ही पारवी मिळाली असून ते स्वतःच तलवारबाज आहेत. हे कोण आहेत?

3

या महान पुढाऱ्या विरोधात सन्मानार्थ श्रावण २८ फेब्रुवारी रोजी निघून गेले. त्यांचा काळ काळा, त्यांचा १९२८ पर्यंत पदवीविज्ञानाचे फौजदारी निघाले होते. त्यांचे नांव काय?

4

होमरच्या रॉबिन्स ह्या नावावरून काय मान्य उपाध आहे? त्यांचा त्यांचे नांव ठाऊक आलेलेच, होमर ना?

5

कोटपवारी कोर्बाच्या या लढाया अभिनेत्याचे कोलयात्यांत एक महान बांधले आहे. टीव्हीच्या एका अतिशय प्रिय कार्यक्रमाचे ते तज्ज्ञ आहेत, त्यांचे नांव काय?

तीन विनम्र उत्तरांना बाहेरवाकल सापकली मिळतील ३५

होमर प्रथम उल्लेखित जगातील वीर. या याच कोर्बाच्या लढायात कोर्बा वीर असेल? याचा आपला "आधुनिक वीर" असेल वीर असेल.

अभिनव नांव

वय :

पत्नी :

पिता :

प्रत्येकी तः

व्यक्तिगत आहे

हे पण वीर काय? फेब्रुवारी २००१ रोजी पुढील पत्रिका पाठवा.

HEROES OF INDIA QUIZ-4

CHANDRAMA INDIA LIMITED

No. 82, DEFENCE OFFICERS COLONY

BRIGATTUZHANGAL, CHENNAI - 600 097.

सूचना:

1. ही स्पर्धा ८ ते १५ वर्षांपर्यंतच्या मुलांसाठी आहे.
2. सर्व भारतातून एक तीन विजेते निवडले जातील. विजेत्यांना पंचा टीव्हीच्या साप्ताहिक रॉडिंग दिवसा जातील. एकमेकांना काय असेल त्यांच्या विजेत्यांची निवड "विकास आगळा वीर" या वर्णनावरून केली जाईल.
3. फौजदारी निवड अंतिम राईल.

ही वीरसे
देत आहे

Fullscreen 127 6 / 68

जबाबदारी

रामपुरांतल्या मोठ्या तलावाच्या काठावर काही गोरगरीब लोकांनी झोंपडबा उभ्या केल्या आणि त्यांत ते राहू लागले. अशाच एका झोंपडीत सुदामा आपल्या भायकामुलांबरोबर राहत होता. सुदामा अत्यंत आळशी होता. झोंपडीच्याबाहेर खांद्या पडल्यापडल्या तो दिवसभर मनोवाक्य करीत राही, हवेंत किंलें बांधत राही. त्याचा विश्वास होता की एक ना एक दिवस त्याचे भाय उजळेल आणि एक दिवस तो श्रीमंत होईल. त्याने ऐकलं होतं की असे कितीतरी लोक जगांत आहेत की ते काहीही मेहनत, काष्ट न करताच भाग्यवंत होतात. असल्या भाग्यवानांच्या बाबतीत मीदेखील असू शकेन असं त्याचा वाटाघाट.

नयन्याच्या या असल्या नाकतेशणाबद्दल

त्याची बायको विमला नेहमी नाराज असायची. काही कामधंदे केला नाही तर पोट कसे भरणेचं हे त्याला अनेकवेळा समजावून सांगायचा किंने प्रयत्न केला. पण सुदामा तिचे बोलणे न ऐकल्यासारखा करून त्याकडे दुर्लक्ष करी. विचारी विमला काय करणार? चाप पांच घरांतून ती काढ करून आपला परिवार सांभाळत होती.

एक दिवस जेव्हा सुदामा आपल्या झोंपडीबाहेर बाजेल पडला होता, तेव्हा एक दुर्बल, हाडकुळी कुत्री तिथे आली. तिच्या पाठोपाठ तिची अगदी लहान अशी तीन पिल्लेही आली. आईचे दूध पिण्यासाठी ती पिल्ले तिच्यामागे येत होती, पण त्या अशा कुत्रीला त्यांना दूध देता येईना. भुकेलेली पिल्ले थकून गेली आणि झोंपडीच्या बाहेर थोड्याच अंतरावर पडून राहिली.

ती कुत्री हळूच झोंपडीत आपले तोंड बाळणार तितक्यांत विमला तिथें आली. कुत्री जेवणात तोंड बाळणार असं दिसताच विमलाने भिंतीजवळची काठी उचलली आणि तिला फेंकून मारली. कुत्री कंकाटतच बाहेर पळाली.

ज्या भांड्यात कुत्रीने तोंड घातलंय ते अन्न कासं खायचं, असा विमलाच्या मनांत विचार आला. दुसरा कांही उपाय सुचला नाही म्हणून तिने ते सारं जेवण बाहेर टाकून दिलं. कुत्रीने पोटभर अन्न खाल्लं. आता तिची पिल्लं उपाशी राहिली नसली.

दुसऱ्या दिवशी नैमकी त्याच वेळेला ती कुत्री पुन्हा झोंपडीत घुसली. विमलाने तिला पाहिलं आणि तिच्यावर एक लहानसा दगड फेंकून मारला. कुत्री किंचाळत, ओरडत तिथून पळाली. हेसमळं अनंदी सहज बघताबघता झालं.

या गडबडीमुळे बाजेचा पटून स्वप्नरंजनांत दंग असलेला सुदामा खडबडून उठला आणि बाजेवर बसला. काय झालं होतं त्याचा त्याला

अंदाज आला. जरा चिडूनच तो म्हणाला, "ही कुत्री परत आली काय? काल तिला काही लागली तर तसुद्धा तिला अंकल आखीं नाही कांही!"

त्याच गुरगुरणं ऐकून विमला त्याला म्हणाली, "तो कुत्री बिचारी आपल्या पिल्लांना दूध मिळावं म्हणून जिवाचं रान करतेय, तिला दगड लागला तरी हळूचत नाही. जेवण तर मक्की मिळेल, या आशेने ती मार लागला तरी इथे धुटमळते आहे. तिला फक्त आपल्या पिल्लांची काळजी करायची एवढेच तक्ष्य आहे. आपल्या पिल्लांची भूक भागवण्यासाठी एक अशक्त कुत्री इतकी तडफड करते, पण तुमच्यासारखा घडघाकट पुरुषाबद्दल मी काय बोलू? नुसते लोळत पडता. आणि मनांतल्या मनात नुसतेच इमले बाधत घुसता!" असं रागाने बोलून ती झोंपडीत निघून गेली.

बाकांच्या टांचून बाळणयारतला अर्ध सुदामाच्या मनाला लागला, तो बाजेवरून उठला. त्याने बाज उचलून कोपऱ्यांत उभी ठेवली आणि कामधंदा शोषण्यासाठी ती बाहेर निघून गेला.

व्यापाऱ्याची बुद्धी

एक व्यापारी होता. तो व्याजाने करोड लक्षा देत असे. त्याचबरोबर त-हेत-हेचे इतर व्यापारी तो करीत असे. बोड्याच काळांत त्याने लाखों रुपये कमावले. जेव्हा त्याला थोडीशी सवड मिळते, तेव्हा तो सरोवराच्या काठावर जाऊन मासे पकडत असे. मासे पकडण्याचा त्याच्या आवडीचा छंद होता.

एकदा लहानशा नावेत बसून व्यापारी सरोवराच्या मध्यभागापर्यंत गेला. आणि त्याने जाळें फेंकले. त्याच्या जाळ्यांत एक मासोळी घुरली. त्याने जाळें बर उचलले आणि तिला बाहेर काढून नावेत ठेवले.

तो स्वभाव्य मासोळी नव्हती. पांच रंगांची ती मासोळी सूर्यकांति शारखी चमचमू चमकते होती. तिला पाहून व्यापारी आश्चर्य चक्रितच झाला. तिला स्वतः घेजे अथवाड होत होते व ती तडफडत होती. ती बोलयला लागली, "मी विजय बावीची मासोळी आहे. तुला मी तीन वर देते, माग तुला काय इथे ते! पण मला तसेच सरोवरांत सोडून दे."

"तीन नाही. मला बोच वर दे नु." व्यापाऱ्याने सांगितलं. मासोळी लडकळ करीत होती. "तोंच वा वेरें, पांच वर देण्याचा प्रसन्न उग्रबत नाही." बोलताना तिला धाप लागत होती.

"तुझ्याशी सौदा करण्याचा मझा हेतू नाही. वर, साडेचार वा देऊन टाक." व्यापारी म्हणाला.

"नाही फक्त तीन वर मी देईन." कोपऱ्या अवाजांत मासोळीने सांगितले.

"हे बघ, मी आहे व्यापारी. धसंधीस कायचा मास कांही ह्मणत नाही. वेव्हां आता चार वर देऊन टाक ना!" व्यापाऱ्याने सांगितलं.

मासोळीने त्यावर बाहीच उत्तर दिलं नाही. कारण तोपर्यंत तिचे पंचव्रण उडून अनंतात धिलीत झाले होते.

- शकुंतला

'हजार वर्षांच्या नगरीत' एक फेकटका कलायची फत्पना कात आहे नाही? ओरिसांतल्या कटक या शहराला भेट दिलीत की हजार वर्षांच्या या नगरीमध्ये उत्साही पर्यटक, दुकानदार, सहलीला येणारे, निसर्गप्रेमी व इतर अनेकांची हौस पूर्ण होते.

कटक ही ओरिसाची प्रमुख नगरी, पूर्वी काटका म्हणून ओळखली जात होती. या नगरीचा इतिहास अनेकपदी आहे, अनेक विद्यार्थ्यांनी इथे एन्स केलेले आहे, रंगा विद्यालयांनी रांधेलेल्या वातावाती किल्ल्याचे अक्षर आनंदी इतिहासकारांना मोठ्ठू टाकतात.

गुमही तीर्थयात्रेला निघताय? मग या शहरांत निरनिराळ्या देवतांची अनेक मंदिरे व तीर्थस्थाने आहेत.

कटक-इ-रसूल हे स्थान हिंदू व मुस्लिम भाविकांना आकर्षित करते. महंमद पैगंबराची पदचिन्हे असलेला एक मोल दगड या ठिकाणी आहे अशी धडा आहे.

अनसूया तलावाच्या भोंवतीची गर्द वनवाई निरगंधुदा आहे. हिवाळ्यांत अनेक स्थलांतवित पर्यी इथे येतात.

पर्वतापेठक प्रेमी व भ्रमणयांना! अशोकझरची साहसी राफ्ट विसरू नका. धवलेश्वर, महानदीवरचे हे छोटे बेट, दिवसपेराच्या राहलीलाठी खान्ना आहे.

गंधीदार चांदीच्या वस्तू, मितळेची मुक्क भाटी, शिंगांच्या वस्तू, रेशमी व सुती कापड यांसाठी कटक अनिराय प्रसिद्ध आहे.

तुमच्यासाठी एक स्पर्धा

कटक चौदा वर्षांसाठी मुलामुलीसाठी स्पर्धा - V

१. मुरीतले रघुराजपुर हे खास तऱ्हेच्या चिवांसाठी प्रसिद्ध आहे. ही शैली कोणती आहे?

२. ओरिसांतले कोणते शहर पोलव काखान्यासाठी प्रसिद्ध आहे?

३. ओरिसांतले उषाकोठी अभयारण्य कुठे आहे?

दिवलेल्या ओळीवर तुमची उत्तरे मुबाल्य अक्षरांन विहा. खाली दिलेले कूपन घरा व तुमची प्रवेशाधिकार खासील पाचावर पाठवा.

Orissa Tourism Quiz Contest
Chandamama India Limited
No.81, Defence Officers Colony
Ektaturbanga, Chennai - 600 097

नाव :

वय :

पता :

पिनकोड :

फोन :

Winners picked by Orissa Tourism in each contest will be eligible for 3 days, 2-night stay at any of the OTDC Palaces, and a maximum of four members of a family. Only

यक्ष पर्वत

12

खड्ग व जीवदत्त मोठ्या हुमारांने वीरपूरच्या सैनिकांना भुवारी किल्ल्यांत घेऊन टाकले. तेनांदयस आणि सर्व सैनिकांनी पराभव स्वीकारला. जेव्हा ते समयाहुच्यादोवर पर्वतावरच्या किल्ल्यावर आले, तेव्हा त्यांनी वीरपूरच्या हुड मंत्र्याला पाहिले. मंत्र्याने स्मरणाहूला एक स्वयंवर राजा घोषित केले. नंतर खड्गवर्मा व जीवदत्ताला घेऊन तो नदीवर गेला.

- त्यानंतर

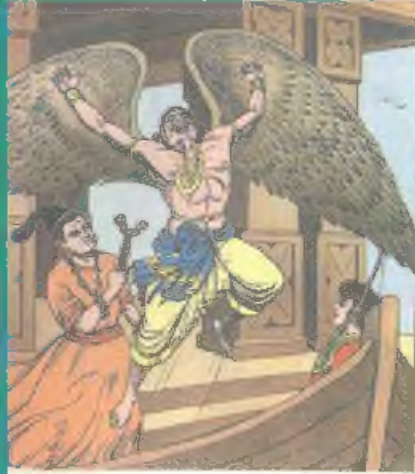
खड्ग आणि जीवदत्त वीरपूरच्या मंत्र्याबरोबर नदीच्या काठावर आले. नदीत त्यांच्या आकाराची एक नाव होती. तो त्यांच्याच दिशेने येत होती. खड्ग आणि जीवदत्ताने ती नाव नीट निराबूर पाहिली. त्याच्या आकारात बसवलेली ती लांकडी नाव होती ते त्यांच्या लक्षात आले.

वीरपूरच्या मंत्र्याकडे बळून पाहून जीवदत्त म्हणाला, "महामंत्री, आपण म्हणत होतात की आमची माहिती आपल्याला एका चक्षकडून मिळवली होती, आपण त्या सजाला नाचेत घेऊन होतात की?"

"अत्रिप योद्ध्यांनो, मला तुमच्यापासून काहीही

लपवायचे नाही. जे काही शासने ते मी सरळसरळ तुम्हाला सांगणार आहे. गेल्या रात्री दुसऱ्या प्रहरी एक यक्ष आकाशामार्गे आला, त्यामळेला वीरपूरची राजकन्या वस्तासुमारी आपल्या मैत्रिणी-बरोबर गप्पा मारीत होती. यक्षाने बळजबरीने तिचे अपहरण केले आणि तिला तो आपल्यानरोवर घेऊन गेला. परत जाताना तो राजभवनगत एक तालपत्र टाकून गेला. त्या तालपत्रांत लिहिले होते की त्याने यापूर्वी पचास मंदिरांची कन्यापक्षावती दिवाही आगाच रीतीने पळवून नेलेलं होतं." मंत्री म्हणाला,

मंत्र्याचे बोलणे ऐकून जीवदत्त मंत्रीर झाला व बोलला, "हाच यक्ष आम्हाला अणयापूर नावाच्या

प्रदेशांत भेटला होता. त्याने आम्हाला छोटंच सांगितलं कीं त्याने पद्मावतीशी विवाह केला होता आणि तिला तो आपल्या घरी घेऊन जातो आहे म्हणून!"

"जीवदत्त, अशीच गोष्ट आहे! जे तालपत्र तो इथे सोडून गेला होता, त्याच्यांत हेदेखील तिहीलेलं होतं कीं विध्यपर्वतातल्या दगडांपासून बनवलेल्या पुष्पा रथाला सरकवण्याची तुम्ही प्रतिज्ञा केली आहेत. हे खरं आहे का?" मंत्रीजीने विचारले.

जीवदत्त उत्तर देण्याच होता, त्यापूर्वी खड्ग-वामने म्हणून, "होण, हे खरं आहे, त्या कुष्ठ यक्षाला आम्ही जख्म ठोकून देऊ आणि त्याच्या जाळ्यात फसलेल्या पद्मावतीच बसते! जर आम्ही सोडवते नाही तर आम्ही क्षत्रियच म्हणवणार नाही!"

तोपर्यंत नाव किनाऱ्याला लागली होती. जानेवारी २००२

यक्षासारखी आभूषणे घालून सजलेली एक व्यक्ती नावेच्या पुढच्या भागात आली, क्षणभर सर्वांना नीट न्याहाळल्यानंतर तो म्हणाला, "विध्य पर्वताच्या दगडी रथ साकवणारा वीर तुमच्यापैकी कोण आहे?"

खड्ग आणि जीवदत्त, दोघांनी कांहीही न बोलता आपापले हात वर केले. तेव्हा यक्षाने कुत्सितपणे म्हणून, "तुम्ही दोघे नावेत येऊ शकता, मी तुम्हाला यक्षपर्वताकडे घेऊन जाईन. तिथे माझा मित्र यक्ष मणिरंजित राहातो. पद्मावती आणि वसंताकुमारी ही तिथे आहेत. त्यांच्याशी तो विवाह करणार आहे." यक्षाने सांगितलं.

मंत्रीजींना तिथे सोडून खड्ग आणि जीवदत्त नावेत बसले, जीवदत्ताने यक्षाला त्याचे नांव विचारले.

"माझे नांव मणिरंजित आहे. माझा मित्र मणिरंजित पराक्रमाने असामान्य आहे. त्याच्या बरोवरीचा कुणीही नाही. मंत्रतंत्राच्या शक्तीमधेही तो अत्यंत निपुण आहे. यक्षपर्वतावर येणे म्हणजे तुम्ही दोघांनी आपल्या जिवाशी खेळणे आहे. तुमच्या मृत्यूचं स्वागत तुम्ही स्वतः करीत आहात." यक्ष म्हणाला.

"अस काय, अस आहे तर!" अस म्हणत जीवदत्तने आपला मंत्रदंड त्याच्या हातावर ठेवला. तागलीच यक्ष धरथर कांधायला लागला. त्याला बादलं कीं जणू कांही त्याच्या तालावर बीजच कोरवलीच, तो म्हणायला लागला, "हा कमळा मंत्रदंड आहे? तुमच्याकडे असल्या अदभुत शक्ती आहेत का?"

जीवदत्ताने मौन पाळून मंत्राचा जप केला, चांदोबा

आणि त्यानंतर आपल्या तर्जनीने त्या यक्षाला स्पर्श केला, यक्ष जोरात किचाळत बघिनीवर कोसळला, थोड्या वेळानंतर तो जरासा सावरला, आणि म्हणाला, "तुम्ही माझ्या मित्रांइतकेच सभाल आहात. पण मग तुमच्या दोघांत हे वैर काय घायली आहे, ते मला कळेल का?"

खड्गवामने चिदंबर जाऊन आपली तलवार त्याच्यावर धरली आणि तो म्हणाला,

"वंत कर तुम्ही बडबड! वायफळ गोष्टी बोलू नकोस. निमूटपणे यक्षपर्वताकडे नाव घेऊन चल. तुम्हा मित्र तिथे राहतो ना? आम्हाला त्याचे तुकडे तुकडे करून कावळ्यांना व गिधाडांना खाण्यासाठी ते फेकायचे आहेत. त्याची नांविनाशी आम्हाला नष्ट करायची आहे."

हे दोन प्रमुध्य अशा प्रकारे त्याला घाबरवून सोडत होते. यक्ष अपमानाच्या भाराखाली दबला गेला. अतिशय विनम्र स्वराने तो बोतायला लागला, "भद्रिय वीरानो, मणिरंजितने तुम्हाला दोघांना घेऊन येण्याचा आदेश दिलेला आहे. दोन्ही राजकन्यांचे अपहरण करण्यांत, किंवा दगडी रथाच्या बाबतीत माझा कांहीही हात नाही."

जीवदत्तच्या आज्ञेनुसार यक्षाने नावेच सुकाणू धरले आणि नदीच्या पात्रात मध्यभागी त्याने नाव नेली. किनाऱ्यावर उभे राहिलेल्या मंत्रीजींनी हात वर उंचलून खड्ग आणि जीवदत्त बांवा आशित्वांत दिला.

नदीच्या मध्यभागी जेव्हा नाव आली तेव्हा जीवदत्ताला वांका आली कीं या नावेतच बसून मणिरंजित आकाशमार्गाने उडत असावा. आपली शंका त्याने यक्षाला बोलून दाखवली.

सांदोबा

मणिरंजित म्हणाला, "मी ही नाव नाही. रथाच्या आकाराची कोणतीही वस्तू त्यांना आवडते."

त्यावर जीवदत्त हसला. नंतर त्यांना दोन्ही राजूंना उंचलून पर्वत व मोठमोठे वृक्ष दिसायला लागले. तेव्हा त्याने यक्षाला विचारले, "हा सगळा विध्य पर्वताचा प्रांत आहे का?"

यक्षाने होकारार्थी मान डोलावली. अस्ताला जाणारा सूर्य पाहून जीवदत्ताने खड्गवामनाला सांगितलं, "आपण रती नदीच्या किनाऱ्याला भोजनाची व्यवस्था करूया आणि सूर्योदय होताना लगेच निघूया. तसं करणंच योग्य होईल असं मला वाटतं."

त्यांचे बोलणे ऐकून मणिरंजित जरा चिदंतच बोलला, "माझ्या मित्राने तुम्हा दोघांना लागलीच

जानेवारी २००२

गेजल येणत्या आदंश दिलेला आहे, जर आपण रात्री इथे राहिलो तर जायता उशीर होईल आणि वेळ थांबा जाईल."

जीवदत्ताने रागावून कठोर स्वरात त्याला म्हटले, "इथे आपचा हुकूम चालतो. आम्ही आज्ञा करणारे आहोत, मुलींचे अपहरण करण्यात ह्यांवर असलेल्या तुझ्या त्या मित्राचा हुकूम इथे चालणार नाही. सुकार्णू फिरव आणि नाव किनाऱ्याकडे वळव, ऐकलंस ना?"

यक्षाने मुकाटवाने नदीच्या पात्रातून मध्यभागी असलेली वाम किनाऱ्याकडे आणली. किनाऱ्यावर पोंचल्याबरोबर खड्या व जीवदत्ताने नावेतून उडी मारली व ते जमिनीवर आले. जीवदत्ताने खड्यावरस सांगितले, "खड्या, या घनदाट जंगलात हरणांची शिकार करून आता परत येतो. तोपर्यंत तू वाळलेली लांकडे एकत्र करून आग पेटव."

हे बोलणे ऐकून प्रणिभूषण धावतून म्हणाला, "या दाट जंगलात, या उंच पर्वतांच्या गुहांमधून

भयंकर राक्षस राखतात. तुम्ही संकटात कां उडी घेता आहात?"

जीवदत्त हसून म्हणाला, "घाबरू कुठला! तुमचे यक्ष राक्षसांपेक्षादेखील भयंकर असतात. मंत्रज्ञात निपुण असतात, मी आता त्यांच्यामध्येच जाणार आहे, तेव्हा त्या राक्षसांबद्दल भिती करवूनी आलीच?" अस म्हणून तो झाडीकडे वळला व पुढे गेला.

थोड्याच वेळांत त्याने एक ह्रीण मासे आणि त्याला आपल्या खांद्यावर घेऊन तो परत आला. बोपांनी मिळून हाणाचे कापून तुकडे केले आणि त्याच्या मोसाचे तुकडे ते आगीवर धावू लागले. याच भाजत असताना त्याचा वास चौकट पसरला. त्याच वेळेस एक विकृत आकाराची राक्षसी झाडीतून हात पसरून पुढे येत ओंढ्यावला लागली, "माणसांचा वास, माणसांचा वास!"

राक्षसीला पाहिल्याबरोबर खड्गबर्माने म्यालानून तलवार काढली. पण जीवदत्ताने त्याला

धांवतून त्या राक्षसीला म्हटले, "माणसांच्या बाराबरोबर हरणांच्या मोसांचा वासदेखील इथे येतो आहे. तू राक्षसी आहेस की राक्षसीच्या स्थांतका यक्ष आहेत?" "अखेर तू आहेस तरी कोण? माणूस आहेस आणि मला पाहून तुला भिती नाही वाटते? उलट मलाच तू प्रश्न विचारतो आहेस काय?" राक्षसीने विचारले.

जीवदत्ताने लगेच आपला मंत्रदेड राक्षसीच्या डोक्यावर ठेवला आणि विचारले, "अग राक्षसी, आता सांग, आम्ही साधू माणसं आहोत की..." अस म्हणून तो थांबला.

राक्षसीचे गरीर घामाने छवडवले होते. ती म्हणू लागली, "तुम्ही बोवे माणसं असू शकणार नाही. तुम्ही नह्येक यक्ष असणार. माझ्या दोन्ही मुलांना पकडून तुम्ही त्यांना आपल्या यक्षपर्वतावर घेऊन गेला होत. पण मला मात्र येथे कळून घेऊन जाऊ नका. मी आता म्हत्तारी झाले आहे. यक्षपर्वतावर दगड फोडून तुमच्यासाठी सीनें, रत्ने बाहेर काढता नाही येणार मला, आता माझ्यांत तेवढी शक्ती नाही राहिली."

जीवदत्ताने राक्षसीला आपल्या बाजूला वळवण्यासाठी म्हटलं, "तुला मारायचा माझा मुख्य हेतू नाही, मला वाटलं, यक्षपर्वतावरून तुला वरंच काही माहीत असावं, आम्ही दोघं यक्षपर्वतावरून जातो आहोत बघ, त्या नावेत जो आहे, तो यक्ष आहे. त्याच्याबद्दलच रहस्य इथे सांगू नकोस. पुढे हो आणि मला तुझ्या गुहेत घेऊन जात."

"अरे माणसा, माझी गुहा इथे जवळच आहे. माझा पती गुहेत आहे तो तुम्हाला यक्षपर्वता-चांदोबा

झलची बरीच रहस्यपूर्ण माहिती सांगेल." राक्षसीने सांगितले.

अजूनदेखील ती राक्षसी भितीने धरमर कांपत होती तरीही धीर गोळा करून तिने जीवदत्ताला डोक्या अंतःरावर असलेल्या एका गुहेच्या तोंडाशी नेले. गुहेच्या समोरच एका मोठ्या दगडावर एक भवामोठा राक्षस मशालीच्या उजेळात त्याला बिसला. तो घोरत होता.

तो राक्षस खडबडून उठला आणि जीवदत्ताला पाहून म्हणू लागला, "अरे, ओ, काय हे! एक माणूस आणि इथे! तुझ्याबरोबर न भिता हा इथे आलाय! कोण आहे हा?"

राक्षसी प्रथम आपल्या पतीजवळ आली आणि नौम्यपूर्ण, हळू आवाजात त्याला म्हणाली, "भूक लागलीय म्हणून यांना मारून चघळू नका हा या माणसाच्या हातांत माहितामयी मंत्रदेड आहे. त्याने

घेऊन येण्याचा आदेश दिलेला आहे, जर आपण रात्री इथे राहिलो तर आपला उशीर होईल आणि वेळ वाया जाईल."

जीवदत्ताने रागावून कठोर स्वराने त्याला म्हटले, "इथे आमचा हुकूम चालतो, आम्ही आज्ञा करणारे आहोत. मुलींचे अपहरण करण्यात हुशार असलेल्या तुझ्या त्या मित्राचा हुकूम इथे चालणार नाही. सुकाणू फिरव आणि नाव किनाऱ्याकडे वळव, ऐकालस ना!"

यक्षाने मुकाट्याने नदीच्या पात्रातून मध्यभागी असलेली नाव किनाऱ्याकडे आणली. किनाऱ्यावर पौष्पव्यावरोबर खड्डा व नीमवृक्षाने नावेतून उशी पारली व ते जमिनीवर आले. जीवदत्ताने खड्डावर्षास सांगितले. "खड्डा, या घनदाट जंगलात हरणाची शिकार करून आता परत येतो. तोपर्यंत तू बाळगलेली नांकडे एकत्र करून आण घेव."

हे बोलणे ऐकून मणिपूष्प घाबरून म्हणाला, "या दाट जंगलात, या उंच पर्वतांच्या गुहांमध्ये

भयंकर राक्षस राहातात. तुम्ही संकटात कां उडी घेता आहात?"

जीवदत्त हसून म्हणाला, "घाबरत कुठला! तुम्चे यक्ष राक्षसांपेक्षा खोलीत भयंकर असतात. मंत्रतंत्रात निपुण असतात, मी आता त्यांच्यामधेच जाणार आहे, तेव्हा त्या राक्षसांबद्दल भिती कसली आलीय?" असं म्हणून तो झाडीकडे वळला व पुढे गेला.

धोव्हाच वेळात त्याने एक हरीण मारले आणि त्याला आपल्या खांद्यावर घेऊन तो परत आला. दोघांनी मिळून हरणाचे कापून तुकडे केले आणि त्याच्या मांसाचे तुकडे ते आर्गलर भाजू लागले. यंत्रा पात्रत असताना त्याचा बास चौफेर पसरला.

त्याच वेळेस एक चिकुल आक्रानची राक्षसी झाडीतून हात पसरून पुढे येत ओरडायला लागली, "भायसाचा बास, माणसाचा बास!"

राक्षसीला पाहिल्याबरोबर खड्गवर्मानी म्यानंतून तलवार काढली, पण जीवदत्ताने त्वस्ता

थांबवून त्या राक्षसीला म्हटले, "माणसाच्या नाताबरोबर हरणाच्या मांसाचा वास्तव्यहीन इथे येतो आहे. तू राक्षसी आहेस की राक्षसीच्या रूपांतला यक्ष आहेस?" "अरे! तू उगडेत तसे कोण? भाणून आहेस आणि मला काही तूला धिती नाही वाटते? उलट मलाच तू प्रश्न विचारतो आहेस काय?" राक्षसीने विचारले.

जीवदत्ताने लगेच आपला मंत्रबंड राक्षसीच्या डोक्यावर ठेवला आणि विचारले, "आग राक्षसी, आता संग. आम्ही साधी माणसं आहोत की..." असं म्हणून तो थांबला.

राक्षसीचे शरीर घामाने डबडबने होते, ती म्हणू लागली, "तुम्ही दोघे माणसं अभू शकणार नाही. तुम्ही वस्तुएव यक्ष असता. माझ्या दोघी मुलांना पकडून तुम्ही त्यांना आपल्या यक्षपर्वतावर घेऊन गेला होतात. पण मला मात्र कैद करून घेऊन जाऊ नका. मी आता म्हातारी झाले आहे. यक्षपर्वतावर दगड फोडून तुमच्यासाठी सोने, रत्ने बाहेर काढता नाही येणार मला. आता प्राइयांत तेवढी शक्ती नाही राहिली."

जीवदत्ताने राक्षसीला आपल्या बाजूला बळवण्यासाठी म्हटले, "तुला नाराजचा माझा मुल्लोच हेतू नाही, मला वाटते, यक्षपर्वताबद्दल तुला रांच काही माहीत असावं. आम्ही दोघे यक्षपर्वतावरच जातो आहोत. बघ, त्या नावेत जो आहे, तो यक्ष आहे, त्यांच्याबद्दलचे रहस्य इथे सांगू नकोस पुढे हो आणि मला तुझ्या गुहेंत घेऊन चव."

"अरे माणसा, माझी गुहा इथे जवळच आहे. मामा पती गुहेंत आहे. तो तुम्हाला यक्षपर्वता-चा'दोघा

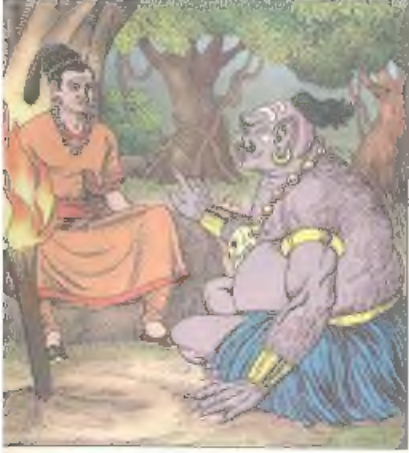
बहलची बरीच रहस्यपूर्ण माहिती सांगेल." राक्षसीने सांगितले.

अजूनदेखीत ती राक्षसी भितीने थरथर कांपत होती. तरीही धीर गोळा करून तिने जीवदत्ताला थोड्या अंतरावर असलेल्या एका गुहेच्या तोंडाशी गेले. गुहेच्या रमोत्तच एका मोठ्या दगडावर एक भलाभोटा राक्षस म्हालीच्या उजेडात त्याला दिसला. तो थोस्त होता.

तो राक्षस खडबडून उठला आणि जीवदत्ताला बालून म्हणू लागला, "अरे, अरे, काय हे! एक मणूस आणि इथे! तुझ्याबरोबर न भिता हा इथे आलाय! कोण आहे हा?"

राक्षसी प्रथम आपल्या पतीजवळ आली आणि सौम्यपणे, हळू आवाजात त्याला म्हणाली, "भूक लागलीय म्हणून यांना मारून चघळू नका हे या माणसाच्या हातांत प्रहिमाययी मंत्रबंड आहे. त्याने

आणि त्याच्या मित्राने मिळून एका यक्षाला बंदी बनवून आहे, तो यक्ष आता नायेतर पडलेला आहे."

जीवदत्ताकडे राक्षस खोले फाडफाडून बघत होता, त्याने विचारले, "हे अद्भुत माणसा, माझी बायको जे सांगतेय, ते खरं आहे का? ही थोडीशी वेडसर आहे."

जीवदत्ताने हसून म्हटले, "तुझ्या बायकोने जे काही सांगितलं आहे, ते सगळं काही खरं आहे. आम्ही ऐकलंय की तुमच्या दोन्ही मुलांना यक्षाने बंदी बनवून त्यांना यक्षपर्वतावर नेले आहे. त्या यक्षपर्वतावर रहस्य तुला ठाऊक आहे का?"

राक्षसाने मान डोलावली आणि थोडा वेळ तो नुसत्याच जमिनीकडे पाहून राहिला. नंतर तो म्हणू लागला, "यक्षपर्वत आणि त्याच्या पाक्षीमागच्या प्रांताच्या अधिपती आहे मणिरंजित यक्षराजाने फार जानेबारी २००२

पूर्वीच त्याला या प्रांताच्या अधिपती बन्धवल होतं. तो फार दुष्ट आणि पापी आहे, त्याने केला नाही असा एकही अपराध शिष्टांक नाही."

"मलाही ठाऊक आहे की तो फार दुष्ट आणि पापी दुरात्मा आहे. आमच्या देशांतल्या दोन राजकुमारींना त्याने पळवून नेले आहे. आता सांग, तिथे एखादा दगडी थंय आहे का?"

"हो, हो तर! पर्वताच्या दगडांतून तो रथ वनता आहे असं म्हणतात."

जीवदत्ताने तिथून परत येताना यक्षसीला म्हणते, "माणसाच्या बस समजून तुझे आलीस, हे अगदी चांगलं झालं. माझ्याबरोबर ये आणि तुला जेवढं हरणाचं मांस पाहिजे तेवढं घेऊन जा."

थोड्या वेळानंतर जीवदत्ताबरोबर राक्षसीला येताना पाहून मणिभूषण यक्ष भीतीने थापरायला लागला. कपण्या आवाजात तो खड्याचर्माला म्हणू लागला, "हे काय? तुम्हा मित्र एका यक्षसीला घेऊन येतो आहे?"

"तुलाच खाऊन थापरायला असेल बहुतेक. येऊ दे त्यासा, म्हणजे विचारल्यानंतर कलेसच." मोठ्याने हसत खड्गवर्मा म्हणाला.

"हा मात्र अगदी अन्याय आहे वर का! मणिरंजित माझा फक्त भालक आहे. माझा मित्र नव्हे. मी फक्त त्याच्या अक्षेचं पालन करतो. मला जेवढं आठवतंय, त्यावरून माझ्याकडून कुणातही कधीच घस किंवा नुकसान झालेलं नाही." मणिभूषणने धैर्यसेत्या आवाजात सांगितलं. येत असताना जीवदत्ताने मणिभूषणाचे बोलणं ऐकले होते. तो नाराज होऊन म्हणाला, "मणिभूषण, आताच भितीने अधमिला होई नकोस, जर मी चांदोबा

आणि खड्गवर्मा तुझ्या मानकाना जिकु राकतो नाही. तर तुम्हा यक्षांना प्रकटून राक्षसांची सेना तऱ्हेतऱ्हेने तुम्हाला घस देईल, त्यांची फार मोठी सेना निकडे तय्यारच बसलेली आहे. तुमच्या पर्वताचा सर्वताश करणाऱ्यांशी ते उत्तुक आहेत. माझे बोलणं शंभर टक्के सत्य आहे."

"राक्षस सेना!" असं म्हणून मणिभूषण कासवीस झाला. त्याचा चेहरा पांढराकटक पडला.

"हो, हो, राक्षस सेनाच!" असं म्हणून जीवदत्ताने राक्षसीकडे पाहिले आणि तो म्हणाला, "राज वाटायचं काही कारण नाही. जेवढं हरणाचं मांस हवंय तेवढं खरण घेऊन जा, आणखी एक मोष्ट ऐक. आपल्या राजा राक्षसांचा महान नेता महोद्यत्तेला जाऊन सांग की आता यक्षपर्वतावर आक्रमण करण्यास थोडाच वेळ आता उरला आहे. पण हे आक्रमण केव्हाही सुरू होईल, तेव्हा त्याला सगळं राह्यनामां पात्र सांग."

राक्षसीने मान डोलावली. नेता येईल तितके जास्त मांस घेऊन ती आपल्या गुहेकडे निघून गेली. नंतर या तिघांनी भोजन केले व एका झडाखाली असलेल्या वगडावर होके ठेकून ते आडवे झाले. मणिभूषण त्या दोघांपासून दूर झोपला होता. झोपण्यापूर्वी त्याने दोनतीन वेळा

नाव पाहिली, त्याचे बार्बारा नावेकडे पाहणं खड्याचर्माच्या लक्षांत आले होते. त्याने जीवदत्ताला अगदी हळू आवाजात सांगितलं, "यक्ष थापरायला दिसतो आहे, तो आपल्याला थापरीत आहेच. मला तर पांका येतेच की मध्यरात्री तो या नावेत बसून पळूनदेखील जाईल. त्याच्यावर बारीक नजर ठेवली पाहिजे."

जीवदत्ताच्या मर्यातही मणिभूषणाच्या बाबतीत हीच शंका होती. म्हणून त्याने झोपी गेल्याचे नाटक केले आणि तो विचार करू लागला. अर्ध्या रात्री जमिनीचा बास घेत घेत तिथे एक अस्वत्थ व एक तांडगा घेऊन थांबले. बहुतेक त्यांनाही हरणाच्या मांसाचा वास आता असवा. ते फिरता फिरत मणिभूषणाच्यालवळ जाणार होते. तेवढ्यांत खड्गवर्मा चटकन उठून बसला आणि त्याने त्यांच्यावर एक लहानसा दगड भिरकावला. ती जमाचरे दबकून तिथून पळून गेली.

अनाचारांच्या पळण्याच्या आवाजाने मणिभूषणाची झोंगमोड झाली. चारी बाजूला तो बघू लागला आणि एकीकडे ओरडू लागला, "खड्ग, जीवदत्त, उठा! राक्षसांची सेना पुढं यायला लागली आहे."

(पुढल्या अंकात सभागिम)

प्रसिद्धी

श्रीमती जमपूरचा जमीनदार होता. गौरीशंकर हा जमीनदाराचे बसकाज सोडवा कुतूंबी व बसकाजाले कामि असे एक दिवस अकस्मात गौरीशंकराचे निधन झाले.

त्याच्या जागेवर कुणाची नेमणूक करावी हे काही श्रीमतीला ठरवता येत नव्हते.

राजपूराच्या राजबाळांत रक्षिणी स्वयंपाकघरात कामाला होती. एक दिवस ती जमीनदाराकडे आली.

श्रीमतीने तिला विचारले, "काम काय आहे? तू इथे कशासाठी आली आहेस?"

"भाऊ, राणीराहेगच्याकडून मजा कळले की आपण एखाद्या नव्या यवनीसराच्या शोकांत आहात."

"हो हो, मी बघतोच आहे कुणै चांगला माणूस! हा जमीनदाराचा व्यप नीट सांभाळण्यासाठी मला एव यांग्य माणूस लागेच हवा आहे. कुणाला नेमवं याच विचाराने मी आहे." जमीनदाराने एक दीर्घ श्वास घेऊन सांगितले.

"सत्कार, मी माझा मुलगा केशव याच्याबद्दल समायवा आले आहे. आपण त्याला चांगले ओळखता. गौरीशंकराचीभाही तो अवकाश असे हुराण आहे. चुणचुणीत आहे. ही उमदी मज लावून काम करित." रक्षिणीने माफटगी केली.

श्रीमती हसायला लागली आणि म्हणाला, "तू जे सांगते आहेस, ते बरोबर आहे. मुझ्या भुलाला मी बघतहीन चेष्टा भेटलीय सुद्धा! पण या जागेसाठी मला ज्याची ख्याति आलेल असाच माणूस हवा आहे. मुझ्या मुलामधे हा गुण अजून तशी नाही!" रक्षिणी कणभर विचारात पडली. नंतर ती म्हणाली, "मालभा, आपण त्या जागेवर नव्हची नेमणूक भेटलीय, की ती आपणच त्याला प्रसिद्धी मिळवून देईल की!"

दुसऱ्याच दिवशी गौरीशंकराच्या जागी जमीनदाराने रक्षिणीच्या मुलाची नेमणूक केली. * प्रताप वर्मा

राजा विक्रम व
वेताळ यांच्या
मजून कथा

विलक्षण सामसूम

ही वादळी रात्र भयावह होती. घुसळपार पाऊस पोलवत होता आणि ढगांच्या गडगडाट धरकण उडवत होता. मधूनमधून विजा चमकत होत्या त्यामुळे रातापरण जास्तच भेम्भ वाटत होते. राजा विक्रम त्या जुनाट वृक्षानेजळ अडखळत गेला. फांदीवर मंदकलेले प्रेत त्याने फुन्हा छांछावर घेतले आणि तो परत पिटत चालू लागला. त्या विचित्र बाबकाला दिलेला शब्द त्याला पाळवला होता.

"थला इथून घेऊन जाण्याचा तुझा इतका पाहतात का आहे?" प्रेतांत वपलेल्या वामनाने प्रश्न केला. धन राजा विक्रमने उत्तर दिले नाही. "तुझे मीन हं जास्तीच कौड्यांत

जानेवारी २००२

टाकणारे आहे, त्या राजा सुशांत सारबेच !” वेताळाने नोतणे सुरू ठेवले, “तू ऐकलं आहेस त्याचं नांव? मी तुला त्याची कथा सांगते, म्हणजे चालत असताना तुझा थकवा कमी होईल.” असं म्हणून त्याने पुढील गोष्ट सांगितली.

पुष्पानगरचा राजा सुशांत एक सल्ला आणि सुखभायी राजा होता. तो सार्धून बान्धर्म करीत असे आणि गुणवंत कवी व कलाकारांना पुरस्कार देत असे. प्रजा सुखी होती आणि राज्याची भरभराट होत होती, त्याबद्दल ते जागरूक होता. त्याच्यास एकच दोष होता, तो म्हणजे तो तापट होता. त्याने सांगितल्याप्रमाणे पछादी गोष्ट झाली नाही की तो अतिशय संतापून जात असे. एकदा राजवाड्यातल्या आचार्यांना राजाने खास पाहुण्यासाठी कांही खास पदार्थ बनवायला सांगितले होते. ते पदार्थ चांगले बनले नाहीत म्हणून राजाने त्या आचार्यांना

जानेवारी २००२

नोकरीवरूनच नाही तर राज्याबाहेर ताबडतोब हाकलून दिले.

एखाद्या अधिष्ठात्याने कांही एक केले किंवा कामांत दिरंगार्य केली, तर राजाची त्याच्यावर बक्रदृष्टी होत असे. त्याची हकालपट्टी होईच, शिवाय त्याला परणदंडाची शिक्षा होई, राजाच्या या शीघ्रकोपी स्वभावामुळे प्रजाजन नेहमी अस्वस्थ पण शंत असत.

एक दिवस एक साधू दरबारांत आला. राज्यातल्या मंडिरातून प्रवचने करणाऱ्यासाठी त्याला राजाकडून संपत्ती हवी होती.

“हे महात्मन, आपण कोण आहात आणि कुठून आला आहात?” राजाने विनम्रपणे विचारले.

“मी प्राणानंद आहे. मी नुकताच इथे हिमालयातून आलो. गेली दहा वर्षे मी तिथे ज्ञानधारणा करीत होतो.” त्या सात्विक साधूने सांगितले. “ध्यानचिंतनामुळे मला मनःशांती मिळाली. पण माझ्या गुरूंनी सांगितले की माझ्या आयुष्याजं ध्येय केवळ स्वतः पुरती शांती मिळवायची इतकेच नसावे. मी दुसऱ्या कमनशिबी स्त्रीपुरुषांना ह्या मार्ग दाखवावा, त्यासाठी मी इथे आलो आहे.”

सुशांत राजा या बोलण्यामुळे चांगलाच प्रभावित झाला होता. “स्वामीजी, आपण या इथेच कायम राहायचे ठरवावे, आणि मला आणि आमच्या प्रजानंना मार्गदर्शन करावे.”

प्राणानंद हसले, “हे राजन, मी कोणत्याही एका गांवी कायम राहायचे नाही असे ठरवले आहे. पण तुमचे प्रेम आणि दयाळूपणा ऐकून मी आपल्या राज्यात आलो आहे. मी इथे कांही दिवस राईन आणि इथल्या लोकांच्या उपयोगी पडायचा प्रयत्न करीन.”

20

चांदोबा

राजाने शाही उद्यानांत स्वामीजींसाठी एक छोटीशी झोंपडी बांधून घेतली. उद्यानाची देखभाल करणारा मांडी सुमंगल याला राजाने खास स्वामीजींच्या दिपतीला नेमणे व त्यांच्या सुखसोयीची काळजी घेण्यास सांगितले.

लोकसच स्वामीजी आणि सुमंगल यांची मैत्री जमली. उद्यानातल्या एका झोंपडीत सुमंगल, त्याची पत्नी व दोन मुलगे राहात होते. दररोज सकाळची प्राय्ना झाल्यानंतर प्राणानंद राजस्वरोबर दोन तास बसत असत. स्वामीजींची प्रवचने राजा लक्षपूर्वक ऐकत असे. आणि त्यांच्या सल्ल्यानुसार बागायचा प्रयत्न करीत असे. त्यानंतर स्वामीजी दिवसभर निरनिराळ्या मंदिरांतून लोकसमोर प्रवचन, सल्ला देत फिरत असत.

रात्रीचे भोजन ते सुमंगलच्या झोंपडीत करीत. त्याच्या सेल्फी मुलांन ते रात्री चांगल्याचोंगल्या गोष्टी समेत असत.

एक दिवस स्वामीजी व राजा उद्यानांत बसले होते. जवळच सुमंगल एका सुटुपाची छाटणी करीत होता. स्वामीजींच्या आसपास त्याने कांही गांधील माशा याहिल्या, तो धावतच आला आणि त्याने हाताने त्या माशा बारल्या.

सुमंगलने मध्येच येऊन स्वामीजींच्या बोलण्यांत व्यत्यय आणला म्हणून राजा नाराज झाला. “अरे, आमच्या दोघांच्यामधे एकदम उर्डी मारून तू कां आलास? असा उद्धटपणा करायला तुला कांहीच असा करसं वाटतं नाही? गांधीलमाशा जवळ आल्या असल्या तर मी त्या स्वामीजींच्या डोक्यावरून हाककत्या नसत्या कां? थालता हो इथून. पुन्हा माझ्या डोक्यासमोरसुद्धां यायचं धाडस करूं नकोस.” राजा ओरडला.

सुमंगल स्तंभित झाला. पण स्वामीजींनी त्याची चांदोबा

बाजू घेतली. “राजन, त्याच्यावर तणाव नकोस.” ते अजीजीने म्हणाले “नाहीतरी त्याचा हेतू निष्कपट होता. तणावणे फार सोंपे असते. पण तणाच्या भ्रांत, क्षणिक संतापाने घेतलेला निर्णय चुकीचा ठरू शकेल. जेव्हा तुम्ही चिडलेले असता, तेव्हा तुमचे मन शांत होवपर्यंत तुम्ही निमूट बसणे हे सर्वात श्रेयरत्न असते. तणाच्या भ्रांत तुम्ही बरी सुमंगलला हाकलून दिलेत, तरी त्याच्याबद्दल विश्वासू आणि निष्ठात माळी तुम्हाला सहजासहजी मिळणार नाही.”

सुशांत राजाने स्वामीजींचा सल्ला ऐकला आणि सुमंगलला माफ केले.

प्राणानंदया या शब्दांनी राजाच्या मनावर अतिशय परिणाम झाला. कांही महिन्यांनंतर स्वामीजी जरा अस्वस्थ झाले होते. एके दिवशी त्यांनी राजाला सांगितले, “माझ्या आयुष्याचा उद्देश अनेक लोकांना मदत करण्याचा आहे. केवळ तुमच्या

21

जानेवारी २००२

गज्यालच्या भागीकरांना नव्हे, तर मला आता ह्या प्रवेगात फिरून येण्याची व तिथल्या लोकांना मदत करण्याची इच्छा आहे'.

पण त्याच्या जाण्याची गांठ राजाला काही मान्य होऊन नव्हता. स्वामीजींना दया आली व त्यांनी सांगितले की बर तिसऱ्या महिन्यानंतर ते पुष्पानगरास येतील व राजाच्या सगळीत महिनाभर राजांनीच त्यांची ही योजना राजाला मान्य करवीच लागली. तीन महिन्यांनंतर एका मध्याकाळी प्राणानंद पुष्पानगरास परत आले व त्याच्यासाठी बांधलेल्या झोपडीकडे गेले. सुमंगलला ते आल्याचे कळले नव्हते. अघार पडला होता आणि स्वामीजींना तहान लागली होनी पिण्याचे पाणी शरण्यासाठी सुर्वे घेऊन ते उब नानाच्या नळ्याकडे गेले. पाणी भरण्यासाठी जेव्हा त्यांनी सुर्वे पाण्यात बुडवली, तेव्हा गुडगुडगुड असा मोठा आवाज झाला.

सुमंगलची झोपडी अवेळच होती त्याने तो जाणेदारी २००१

आवला ऐकता त्याला वाटल की कुणी नवीन वार बघीत शिरलेय आणि तळ्याजवळ आलेय. तो नव्हक बाहेर आला आणि तळ्याच्या दिशेने त्याने आपला प्राण अघरात फेंकला.

हाय रे देवा! तो मला स्वामीजींच्या शरणात घुलला आणि ते फेकाळले. मुमलतल नव्हे की व अ ओळखला आणि तो घाबलेल्या त्याच्याकडे पळतला स्वामीजींना स्वाम घेत घेत नव्हता तो त्याच्या पाया पडला आणि त्याने क्षमेची याचना केली. स्वामीजी त्याला म्हणाले. माझ्या पार्तात दयालवता मला काढ, म्हणजे मला स्थाने राखे. यईत सुमंगलला हुदके जनावर झाले. तो स्वामीजींच्या सगळ्याप्रमाणे त्याने तसे करणे गरजेचे होते. त्याला जमिनीवर ठेवले. 'मला हादरा का' त्यां राहत राहत म्हणाला, "मला तुम्हाला मारायच नव्हतं."

स्वामीजी भद्र हसले. "मला ते ठाऊक आहे. चांदीबा

की तुज क्षम केलीच." असं म्हणून त्यांनी प्राण फेंकला.

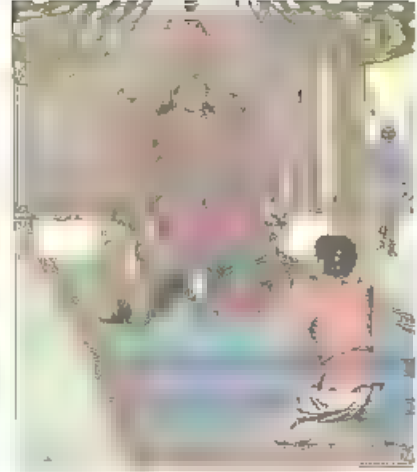
राजा भद्र सुमंगल चमत्कार झालेला, जो मला दया हे कळत तर माझा पुतूब आपले मी आणत आलो नव्हता? तो तडक झोपडीत परत गेला आणि सरी हकीकत त्याने आपल्या पत्नींना सांगितली. आपली दोन्ही मुले घेऊन त्या रात्रीच ती दोघेजण त्या जंगलतून नाहीशी झाली.

दोन-या दिवशी घराकडूनपास स्वामीजींचा भूतदेव त्यांनाच आढळला. त्यांनी सुमंगलचा शोध घेतला पण तो काही त्यांना सापडला नाही म्हणून सुमंगलनेच काहीतरी व. जंगलतून त्याने तो राख मगले असंय असा त्यांनी तर्क केला. त्यांनी ही बातमी महााराजाकडे पोचवली. राजा अनिशाय सत्तापरा न्दाने नाही. सुमंगलचा शोध घेण्याची व त्याला स्वयंयची आज दिवशी, घण सुमंगल काही कुजाला दिलेलं आहे.

त्याने शेजारच्या राज्यात नौकरी पत्कल्ली झोती पण तिथे त्याचे पत्तं रमत नव्हते. त्याला पुष्पानगरास पत्तं येण्याची इच्छा होती. वर्षभरानंतर तो एकदा धाडस करून पुष्पानगरात आला. त्याचा एक जुना मित्र त्याला भेटला. ही वरंभारात काम करीत असं त्याची मित्रा मृत्यूबद्दत राजाने सुमंगलला भ्रम केले आहे की नाही, याची चौकशी करायला सुमंगलने त्या मित्राने सांगितले.

राजाजवळ हा विषय काढण्याची संधी त्या मित्राला नवकरच मिळाली. शाही उद्यानातला माळी बगळामासरी काही समान मागत होता, त्या मित्राला मध्य म्हटले, 'महाराज, सुमंगल किती चंगला साळी होता, नाही का? त्याने कधी त्याम तयममावर जास्त खर्च केला नाही!'

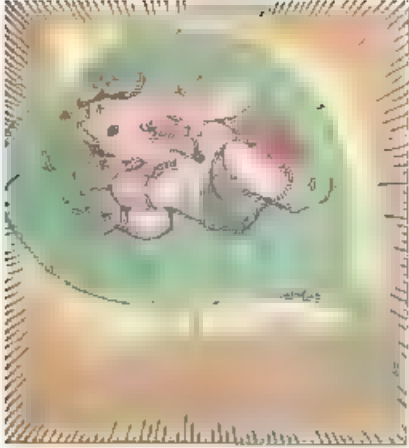
राजा काहीच बोलला नाही. त्या मित्राने चांदाबा

सुमंगलला पुष्पानगरासून दूरच राहण्याला सांगितले. सहा महिने झाले, सुमंगलने घेऊन पुरता आपल्या मित्राला विनंती केली. त्या मित्राने सुमंगलची अनुमती केली. यावेळेलाही राजाने काहीही उत्तर दिले नाही.

आणखी सहा महिने तसेच गेले. आता मात्र सुमंगल अनिशाय कासावीस झाला. यावेळेला आपल्या प्राणाची पर्वा न करता तो सहकुटुंब पुष्पानगरात परत गेला. त्याच्या मित्रामार्फत न जाऊन तो तरळ दरबारात राजादरमारे गेला आणि त्यान राजाच्या मायाशी तोंडला घेतली. त्यान स्वामीजींच्या अपघाती भूत्यूबलची खराखरी हकीकत सांगितली.

'सुमंगल, मला हे सगळं माहित आहे, तु काही त्यान न तुम्हाला मला न होय याची मला तय्यारी न तु परत आता जाहेन तर आता त्यानचीच कामावर बसू हो.' राजाने त्याला सांगितले. इथे वेगळ्याने आपली गांठ संपयली. तो राजाला जाणेदारी २००१

मानवसृष्टी करायचे ह्याच कण्डलातले पाणी

ब्रह्मदेव सृष्टीची निर्मिती करायला लागला होता त्या वेळी निकट गरमवतीचे वीणावादन होत होते. पंतु कां कोणास खलक घोंघेतून सर्व अघोरांकडे पाहून होत नसल्याची थक झाली व त्यांनी ब्रह्मदेवाकडे पाहून आर्ति गास्तच घेऊन झाली. ब्रह्मदेवाकडे पाहून आश्चर्याचकित झालेल्या अधोर्गिकडे पाहिले. पंतु ती चकित का झाली हे त्याला कळले नाही. त्याच त्याने त्याला वाकून पाहिले.

सर्व पर्वत लोटत असलेले व सर्व

प्राण्यांचे व

दिसता नव्या स्मृतीकडून उंच प्रदेशाकडे वहात असलेल्या दिमत्या

आपल्या मुळाच्या पाण्याने नाथ्य मारित होते.

ब्रह्मदेवाकडे पाहून तो

कितीच पाणी विचित्र स्वरूपात निर्मित

पाण्याचे नव्हते. काहीना एकच एक पक्ष हे

काहीना तीन पाय होते. काहीना डोळे, वन काही

सर्व हेत पण तोंडच नव्हते, काहींच्या शोषीसाच

लोक होते तर काहींच्या डोळ्यालाच शेपटी होती

पक्ष्यांना पखच नव्हते काहीना घालायचे घाले तर

पाम नगल्यागुळे ओळखी आवश्यक होते.

ब्रह्मदेव ते सर्व पाहून गोंधळून येला व आपली

सर्वोत्तम सृष्टी, मानव सृष्टी कशी आहेत हे, आतुरतेने

पाहून त्याला तेव्हा त्याला काही मनुष्य दोन शेंबरे

जादोवा

असलेले दिसले त्यात एक डोळे लोके होते तर एक

पुण्याचे

पुरुष हातभर किंवा वीतभर उंचीचे होते तो वायका मांडया हत्तीएवढ्या लह व तांडाच्या

झाडाप्रमाणे उंच होत्या, काहीना पाहीला तोंडे

चिखलप्रमाणे लो होतो न काहीना घा लीन

किंवा शक्य पाय होता घालायचे घालायचे आलेले

काय नव्या भाळून केतन रावनेन दिसले

गाणे तोडे वर करून असहाय अवस्थेत

द्वन्द्ववर्णन ओढत होते ब्रह्मदेवाची निंदा करीत

भक्त यासारखे तहफडत, आदळआपट करीत

असल्यासारखे दिसत होते

एक हातभर उंचीचा माणूस तांडाप्रमाणे एका

विकृत शाळतीच्या लांडव डंभीत उखलून

आकाशकड पहात आढित होता या क्रमद्वय

मी भद्रा पायक सह मयसमाग वस उरून

न

विजून आकाशवाले काही लोक आढोका करून

वडा ब्रह्मदेवाची निंदा करीत होते - 'ओ चो खोकी

अनूनह खो डोकेच नसलेल्या व डोक्यात मेंदू

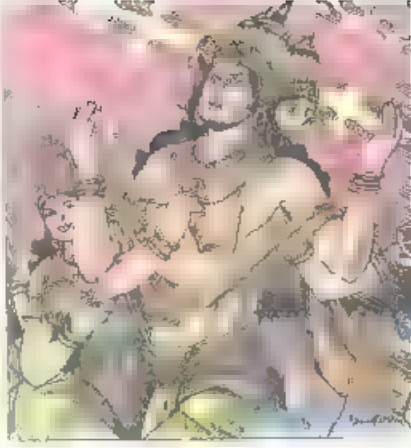
नसलेल्या ब्रह्मदेवा! आपची अशी सृष्टी कां केलीम

न

नां मय आढोका ऐकून ब्रह्मदेवाची चारही डोकी

नरून फिरत्यासारखी झाली आढही डोळ्यांना

अपरी आपल्यासारखे झाले, ब्रह्मदेव किंकर्तव्यमूढ

सृष्टीची पुनर्रचना सुरू केली होती ! का असं कां वर

व्हावा? असं स्वतः शीच मोठ्याने बोलत ब्रह्मदेव

चारही डोक्यांनी वा आकाशाकडे पहात चोराने

म्हाणाला त्याचा तो आवाज दशदिशात दुमदुमता

किंकर्तव्यमूढ अस्वस्थ चारीबाजूला पहात

असलेल्या ब्रह्मदेवाला एक अस्वस्थ उंचवत भूर्ती

दिसली त्या मूर्तीला हत्तीचे डोळे होते चार हाताने

क्रमाने पाण, उलुश कलश व परशु धारण केले होते

त्या गजाननने ! पूर्णचंद्रासारखी त्याची सौम्य काती

होती, त्याच्या छायावरचे पाडे शुभ्र उपरणे

आकाशात फडफडत होते

तेव्हासरस्वतीने आपल्या वीणवर ओंकार नाद

केला सरस्वतीची घोटे वीणवर घालू सागरी व

नादनाप्रक्रिया एकाचे स्वर आसमंतात तळतळीत

नतर ते मैत्र गंगात नदलून हस्तध्वनि रंगात प्रवेश

करते झाले गजानन रूपात ब्रह्मदेवाला त्या मूर्तीचा

जानेवारी २००२

जादोवा

सामान्यार झाला बटपत्रावर ती बासणेशाची मूर्ती अभ्यर्हते उभी राहून ब्रह्मदेवाला अभयदान दान देत होती त्या मूर्तीच्या समोर राख पौर्णिमेच्या रात्रीच्यासारखे ज्योतिर्लया होते

ब्रह्मदेवाचे हात आपोआप जेवढे गेलें तेव्हा तो म्हणाला "प्रभा ये आदभुन स्वरूपात तु काण आहूय" तुचा ओळखून शक्यताइतकी मी अहानी आहे म्हणून आता असुन कर "

"बाबा रे, ब्रह्मदेवा । संकल्पापाठोपाठ विकल्प येत-असतो. त्यालाच विघ्न म्हणतात. विघ्नच हूप करून संकल्पपूर्ण करणारा मी विघ्नहर्ता आहे। विघ्नचे नायकच करणाऱ्या विकल्पाचा मी माझ्या परमूने तारा करून प्रत्येक काम पूर्णकुभवत दयास्वी करणारा मी विघ्नविनायक आहे। पृथ्वी, आप, तेज वायु व आकाश नावाची जी पंचमहाभूते आहेत त्या भूतगाणाचा अधिपती मी गणपती आहे। अहोरा

जानवारी २००२

धान्यची वेक बघू करणाऱ्या मदींमन हत्तीसारख्या वृक्षाना मी आपल्या शुकुशान आपल्या व वृत्त जवळ आपल्या गाशाने व धून ठेवले म्हणून तु मला वेघ्नहर्ता गाशे या नावाने हाक मारून आ" विघ्नहर्ताच गणेशाची अशी गंभीर वाणी झाली

म्हण ब्रह्मदेव म्हणाला - "हे विघ्नहर्ता। तू गणपती । माझ्या सुकृतार्थाकर अशी भयंकर विघ्न का आला ही माव तुही अशी गणपती व झाली" अनम सुष्टी करी हाईत हे माणगाचा सत्कृत कर

विघ्नहर्ता तुला कल्पना असो म्हाणूनच हे मर्म हात बटपत्रावर साक्षात्पारितोषे दण्ट झालेला मीच तो वटपत्राची गणपती होत त्यावेळीं तु माझ्यावेष्टी काहीच विचार करा नाहीस माझा विचार करता म्हणजेच विघ्नहर्ताची पथमच स्मरण गणेशाचे ज्ञान करण हाय ते ज्ञानकरणाच मी आले ब्रह्मदेवापसून सर्व प्राणिमात्मासत प्रत्येकाने कार्यसि कर्ण्यापूर्वी निर्विघ्नपणे कार्यसिद्धी हावी वासवी योग्य नीसावधारी व ब्रह्मदेवाचे आवयथक आहे हत्ती कोठेही पाय ठेवण्यापूर्वी गंभीर आपले वजन पतण्यापुढी घडू आहे सि नाही ते शतानां प्राण्यात आपल्या आकाराड्या साच होती हा प्राणी शीर व्हीचा असतो हत्तीचा खे व्ही आकरी ही गृहून देण्याच्या गृहूनच मी गजानन रूप धारण करून आहे. तू शीपला होतस तेव्हा शीपवसुत गवाच्या वाकसाने तुझे चारी वेद चोरून नेउन तमुहाच्या बुडाजघळ मपवून ठेवले विघ्नहर्तामत्स्यापत्तर धारण करून त्या गवसबाचा संहार केला आणि मी वटपत्रावर पडुडतो असताना माझ्याजवळ आणून न वट ठेवले ते वेद आणि सुष्टीची कार्ये चालू ठेव ते वे," असे सांगून विघ्नहर्त्या गणेशाने ब्रह्मदेवाला वेद दिले

चादावा

ब्रह्मदेवाने + केले व परममदान विघ्नहर्त्याचे कवन कर जगता "विघ्नहर्ता गणेशाकरिता" मुष्टीचे चेतन कर्ण्यापूर्वी तसे योग्य करून गाणी इत्येवढेच तुझ पुजन करू मी विघ्नहर्ता की - हि सा हातून कार्यसिद्धी होत आता का देण्याच्या मत्स्यावर अनुग्रह कर । आणि ही जी विकृत रूपात मृष्टा वाकरी आहे ती पुन्हा सुस्वरूप व्हावी अस क होतस करणाऱ्या कृपा करा।"

विघ्नहर्त्याच्या कृपेने आतापर्यंत झालेली व विकृत रूपात असलेली सुष्टी क्षणार्धात सरळ झाली तिला सिध्दता गणेश म्हणता आं ब्रह्मदेवा गुरुग या वक्र सुष्टीची वक्रता मी तुकडे तुकडे करून टाकली म्हणून मी वक्रतुड झालो या वक्रतावाचे स्मरण करून कोणतेही कार्य प्रारंभ करायस ते कार्य यशस्वीच होईल तू माझे स्मरण करून तुला जशी सुष्टी करावयाची असेल तशीच कर मृजून ही एक कला आहे ती कला कोणत्याही प्रया वाकरीतिकाडी न होत तू निर्मलंते जग हे काय वगळूनचरूप म्हणूनच दिसेल तू सुष्टी कर । असे ते तुलाही माहीत तुज करून काणी कायकम केला तर मी याला पावेन व त्याची विघ्न

हो बघित व गाणी वाकरीतिकाडी काणी म्हणून मी सिध्दचित्तयाक ही मावे थोळखला जाउन सर्व गणाचा इष्टिपर्व होऊन आपली ही नावे शिक्क्यावनेत्या पत्र म्हाणुन जयपत्र धारण करीत अस सांगून व ब्रह्मदेवाला आशीर्वाद देऊन गजानन अंतर्धान पावला

सरस्वतीने भरवी गंगाने सर्व आकाशात पुलकित करून टाकणारे वीणकरचे स्वर काढले

ब्रह्मदेव विघ्नहर्ता गणेशाविषय जय , " म्हणाला आणि त्याने सुष्टीचा आरंभ केला सुष्टी पृथीपक्षा नान्न सूत्र निर्मिधन । होम गगरी उच हिमाच्छादिन शिखरासह सुंदर पर्वत, अमृततुल्य जलपावन करणाऱ्या नद्या मनांहर बने विविध प्रकारच्या बाहूच्यासारखे सुक प्राणी, शरीर सौंदर्य असलेले वलवान व मेधावी मानव, याची सुष्टी होऊन सर्व जग ब्रह्मदेवाच्या कलेचे प्रतीक झाले बाह्मदेवी सरस्वतीने आपली सुमधुर संगीतासारखी वाणी प्राणयाना प्रदान केली जीवजन्तू मुख्य व्यंम हातन अधिप सूद दिनु लागली पणव्यच्या वाशने पसरणाऱ्या शे वृक्षगिरिखंड सर्व जग आडू रागत

एक दिवस काष्ठाय कर्मिन् अश्रमात् गेता
अमनाना स्थित्वा दृष्ट्वागी लंछणाया
दृष्ट्वा मलाला पादतः शयना आश्रय वातत

‘आकुन्तन वाचो मुमया १० इच्छा यूयं
होतुं’

देवी भागवत

विश्वरूप पाचअंगीच्या मध्यात तप करू लागला, एकाच पांथावर उभा राहून संडीमर्ष पाषण्य, य त्नाह्यात अंगीच्या मध्ये, कांहीही न खाणा मिता तो तपस्येत मग होता जेव्हा शत्रूने हे सर्व काही पाहिले, तेव्हा त्याला वायल कीं त्यानां

इंद्रने मशान्या विष्णुत्पाचा जंत करध्याचा
अर्होत पाचा त्याने विचार देखील केला नाही तो
ऐसावाला स्वातंत्र्य विचारक्याकडे गेला आणि
त्याच्यावर त्याने आपल्या ब्रह्माध्याना प्रयोग केला.
तथाहूला मैत्रां समजल की इंद्रने त्याच्या
मुखाची हत्या केली आहे, मैत्रां तो जतिशय
समोपला त्याने अर्धवज मज्जा उज्वा करीत अर्हो

प्रज्वलित केला त्यानून प्रकाशमान होत होत एक पुत्र उत्पन्न झाला त्याला पाहून त्वष्ट्राने घोषणा केली, 'तुझे नाव वृत् राहीत इंद्राने आपल्या वज्रयुधाने तुझ्या धोरल्या भावाचा वध केला होता. त्या इंद्राचा अंत काण्यासाठीच तुझा जन्म झाला आहे. हे काम योग्य रीतीने करायला हब '

वृत्साठी त्वष्ट्राने वेगवेगळ्या प्रकारची अस्त्रे निर्माण केली आणि त्याच्या स्वाधीन केली त्याला रथ बिल्ल, आणि एका रामुहलावर, ब्राम्हणांच्या आशिर्वादाप्रमाणे वृत्ला इंद्राचा वध करण्यासाठी पाठवले

ही बातमी कळताच मुनी, यक्ष, आणि देवदेवता धाबेरून गेले त्यांना पळताना पाहून इंद्राने आपल्या सेवकांना आज्ञा दिली 'रुद्र, आदित्य, वसू आणि दिव्यस्त्रकांना विमानात बसून युद्ध करायला येण्यासाठी बोलावा '

जानेवारी २००२

असं म्हणून इंद्राने बृहस्पतीलाही जमण्याची वृत्तीवर नसवले आणि तो युद्ध करायला निघावा. त्याच्या पादोपाळ देवनाही आपापली अस्त्रे घेऊन निघाल्या वृत्ताने आपल्याबरोबर दानवसेना नेतेही होती दोन्ही मैत्र्ये मानसस्तेवराच्या उत्तरास असलेल्या पर्वतावर मामोरासमोर भिडली

हे युद्ध शंबर वर्षे सतत चाललेले होते त्यामुळे हवे तोंकावर त्याचे परिणाम होत राहिले प्रथम वज्रयुधाने युद्धातून पलायन केले नंतर ओळीने शत्रुगण यम, कांतिहीन अग्नी, एक-एक करत सर्वजण पळून गेले शेवटी इंद्रालाही पलायन करणे लाग पडले साच्या देवतांच्याच विजय प्राप्त करण्यानंतर वृत्त आपल्या पित्याकडे परत आला त्याने पित्याला प्रणाम केला आणि म्हटले, 'सगळेच सगळेजण भिअून पळून गेले ते सगळेच अगदी खूप भेदलेले होते, म्हणून मी त्यांच्यापैकी कुणालाच मारल नाही. इंद्रही घूम पळत सुटला, म्हणून मी त्याचा हत्ती घकवून आणला आहे हा हत्ती आपण घेत म्हणून स्वीकारावा. आणि आता यानंतर काय करायचे त्याचा कुसा करून मला आदेश द्या कोणतेही कठीण काम काण्यासाठी मी तयार आहे. '

आपल्या पुत्राची ही कामत पाहून त्वष्ट्र अतिशय संतुष्ट झाला आणि म्हणाला, 'पुत्रा, तुझा पराक्रम असामान्य आहे आता मी तात मानेने सगळीकडे भोवता अभिमानाने जाऊ शकतो माझी मनेवेदना आता संपली आहे आणि माझे जीवन सफल झाले आहे. माझ्यात आता जरादेखील अस्वस्थपणा राहिलेला नाही आता याच्यानंतर काय करायचे तेही मी तुला सांगतो लक्षांत ठेव,

52

चांदोवा

इंद्रानर कधीही विरपास ठेवू नकोस तो अतिशय जबाबदार आहे, आणि काहीही करण्यास तो मागेपुढे पाहणार नाही ब्रम्हाची दू. तपस्या कर अमरत्व प्राप्त कर आणि मग इंद्राचा संहार कर त्या दृष्टाने विनाकारण माझ्या मुलाला मारले आहे आणि ते मी कधीच विसरू शकणार नाही. त्या इंद्राचा अंत केल्यानंतरच माझ्या मनाला खरी शांती लागेल. ' वृत्ताने पित्याकडून अनुमोदन घेतले आणि संतापून जाऊन आंबेशाच्या भरात तो गंधमादन पर्वतावर गेला, त्याने गंगेत स्नान केले, सर्व प्रकारचा आहाराचा त्याला केला, योगाचे पालन केले आणि तो ब्रम्हाच्या तपार्येत नीन झाला, सोर घुनीगण देखीत त्याच्या बोर तपस्येची भुती करायला लागले त्याच्या तपस्येने संतुष्ट झालेल्या ब्रम्हाने प्रत्यक्ष दर्शन देऊन म्हटले, 'आता तपस्या पूर्ण का विचार, तुला काय हवय? "

वृत्ताने हात जोडून ब्रम्हाला सांगितले 'भगवन्, मला इंद्राचे पिळगट्यावर मी अतिशय आनंदित झालो आहे, आज आपले दर्शन लाभले हे माझ्या व्यापेलाही मोठे आहे. आता मी धन्य झालो आहे, आणण मी मागे तो वर देणार असाल तर असा वर द्या की ज्यामुळे मी अमर बनू शकेन कोणत्याही लाखंडी, लाकडी, कोपल किंवा फठोर वस्तूने, कोणत्याही शस्त्राने मला कुणी मारू शकणार नाही जसेजसे युद्ध तीव्र व गंभीर होत जाते तशीतशी माझी शक्ती वाढत राहील, असा मला वर द्यावा "

त्याने मागिलेला हा वर ब्रम्हाने त्याला दिला व ते तिथून परत गेले

वृत्त मोठ्या प्रसन्न मनाने आपल्या पित्याकडे आला जे काही घडून, ते त्याने सविस्तर सांगितले चांदोवा

'पुत्रा तुझे सदैव मगल होय तुझा धोरला भाऊ विश्वरूप याचा वध करणाऱ्या त्या दुष्ट पापी इंद्राचा वध आता तू अशक्य करू शकशील निर्मय होऊन पुढे हो '

आपल्या पित्याच्या आज्ञेनुसार इंद्राचा वध करण्यासाठी वृत्त रथान बसला आणि बरोबर भोटी सेना घेऊन युद्ध करायला निघाला. आणखी एकदा वृत्तमोठ्या युद्ध करण्यास झाला माने लागले

इंद्र व वृत्तमधे भीषण युद्ध झाले हे युद्ध दीर्घकाळ चालत राहिले होते त्यान शेवटी इंद्र पराभूत झाला आणि अनार्य झाला वृत्ताने अमरावर्तीला जाऊन तिथली सारी संपदा त्याने घेतली

आपला मुलगा स्वर्गाचा राजा झालेला पाहून त्वष्ट्र फारच आनंदित झाला देवता इतक जाऊन राहायला लागल्या देवनाही आता राक्षस नवरी जानेवारी २००२

११

झाली होती. देवांनी शिवाला आपली दुर्बशा सांगितली, त्यांनी शिवाला सांगितले, "आम्ही आपल्याला शरण आलो आहोत. आम्हाला आश्रय द्याचवा."

शिवाने सर्व देवांना सहचरणे सांगितले, "आपण ब्रम्हाला बरोबर घेऊन विष्णूच्याकडे जाऊ या, फक्त त्याच्याकडे वृताला मारणारी शक्ती असेल."

सर्व व्रण मिळून वैकुंठाचा गोल. त्यांना पाहून विष्णूने विचारले, "सर्वजण एकत्र इथे आता आहात. काय घडेलय?"

देवांनी त्यांची कथा सविस्तर सांगितली. तेव्हा विष्णूने त्यांना असं सांगितले, "तुमच्यावर जे काही स्फोट झालेले आहे, ते मला माहीत आहे. तुम्ही इंद्र व वृत्त यांच्यामध्ये स्नेह प्रस्थापित करा. मी वज्रायुध घेऊन अदृश्य राहून व तुम्हाला मृत जाणेवारी २००२

करून, स्वर्गाच्या इच्छा पूर्ण करणारी व्रणमाता आहे. तिची प्रार्थना कराल तर ती आपल्या रोगवायेने तुम्हा सर्वांना मदत करेल. तिच्या पायेच्या प्रभावाखाली मृत येईल. आणि इंद्राच्या हातून मारला जाईल. तुम्ही सर्वांनी तिच्या गवळीने वृताला मारा."

सर्व देव कल्पवृक्षांनी भरलेल्या मेरुपर्वतावर गेले. तिथे त्या सर्वांनी महादेवीचे ध्यान केले. महादेवीकडून मदतीची याचना केल्यापूर्वी आपल्या स्थितीचे सविस्तर वर्णन करून त्यांनी म्हटले, "देवीमाने, आपण यापूर्वी महेशानुर, शुभ, निशुभा आणि इतर राक्षसांना मारून आम्हाला मदत केलेली आहेच. नाग, ह वृत्तदेवीत यापूर्वी आम्हाला शत्रू असल्या पाहिजे. नार्हीतर आम्हाला आपल्या देवीपक्षाच्यावर तो असा हिंसाचार कां करतात आहे?"

त्यांच्या स्तुतीने प्रसन्न होऊन देवीने तीन वेत्र, चार हात, दिव्यास्त्रे, रंगीत मुंघर प्रखे व अनेक आभूषणे अंगारू आदले अशा स्वरूपात त्यांना दर्शन दिले. त्यांना मदत करण्याचे वचन देऊन देवी अंतर्धान पावली. देवांनाही परतसंतोष झाला. वृत्त आणि इंद्रांमध्ये स्नेह निर्माण व्हावा म्हणून त्यांनी काही मुनींजनांना कृपाकडे धावले.

वृत्ताला भेटून मुनींनी त्याला सांगितले, "वृत्त, तू अवश्य एक अतिशय योग्य व्यक्ती आहेस. इंद्राचावेडील महान मानतात, अशा स्थितीमध्ये तुमच्या दोषांच्यात जर वैत्रीपूर्ण संवेध राहिले तर सोन्याहून पिवळें होईल. दुर्घात साखर पडेल. तुमच्याशी पैत्री करण्यास इंद्र उत्सुक आहे. तुम्हालाही तसं कला येईल. तुम्हा दोषांच्यात

चांबोचा

मध्यस्थी करायला आम्ही मुनी आहोतच."

त्यावर वृत्त म्हणाला, "तुमच्याबद्दल माझ्या मनांत जपार धरू आहे. आपली इच्छा मी अव्यवस्था नाही पण अमरुतत्वा करणाऱ्या पापी इंद्रावर मी कसा विश्वास ठेवू शकेन?"

त्यावर मुनी म्हणाले, "पाप्याला पापाची शिक्षा अवश्य मिळेल, ब्रम्हाहत्या व मादिराप्राशन या अपराधाचा प्रायश्चित्त हा उपाय आहे. परंतु मैत्रीश्रीहालाय कोणतेही प्रामादित्त नाही. म्हणून इंद्राची आणि तुमची खरोखर मैत्री जुळवी, तर तुम्ही दोघेही त्या वंशाने बांधले जाय."

"ओल्या किंवा कोरड्या बसून, वगळी किंवा मांकी घसून, दिवसा किंवा रात्री, कोणत्याही वेवाने, किंवा त्याचा राजा इंद्राने, मला मारता कामा नये. हे जर मान्य असेल तर आम्ही दोघे अवश्य मैत्री करू." वृत्ताने सांगितले.

मुनींनी हे वर्तमान इंद्राला सांगितले. इंद्राने या खऱ्या अटी मान्य केल्या. इंद्राने जशीला साक्षी ठेवून नेव्हां वचन दिले. तेव्हा वृत्ताने इंद्राशी सज्ज केले.

दोघेही एकमेकांना प्रेमाने भेटले आणि एकत्र विलुप्ति लागले. समुद्रकिनाऱ्यावर आणि संदन-

वनात एकत्र जात होते. आता वृत्ताचा इंद्रावर विश्वास बसला, परंतु इंद्राच्या मनांत वृत्ताला मारायचा बेत होता.

एका स्थळावार्ती इंद्र व वृत्त समुद्रकांठवर फिरत होते. अन्ना रानही नव्हती व विषसही नव्हता त्याशिवाय वृत्त एकटाच होता. इंद्राना वाटले की वृत्ताला मारायला ही वेळ योग्य आहे. त्याने विष्णूचे स्मरण केले व ध्यान लावले. विष्णू आले व त्यांनी अदृश्य होऊन वज्रायुधामधे प्रवेश केला. इंद्राने समुद्राचा फेंस पाहिला, तो ओलाही नव्हता किंवा कोरडाही नव्हता. तो फेंस कोणतेही शस्त्र होऊ शकत नव्हते. इंद्राने मनःपूर्वक देवीचे ध्यान केले. देवीने आपला अंश त्या समुद्रकांठाला प्रियकरा. इंद्राने आपले वज्रायुध समुद्रकांठाले झांकले आणि वृत्तावर जोराने फेंकले. त्या आघाताने वृत्त नमितीवर कोंसळला आणि तिथल्यातिथे मरण पावला.

शत्रूच्या भीतीतून मुक्त झालेला इंद्र अमरावतीला परतला. मुनींजनांच्या स्तोत्रपठणाच्या कार्यक्रमाने महादेवीचा उत्सव साजरा झाला. नवनवनांत वेरीचे एक अतिशय समृद्ध मंदिर बांधले व त्यांत देवीच्या मूर्तीची प्रतिष्ठापना केली गेली.

एकी

सुकर्म नांवाचा एक महात्मा, सुहृद नांवाच्या आपल्या शिष्याबरोबर देशभर हिंडत होता. यूप्रस्ताव्यावेळीं ते होबेजण निंजनवर नांवाच्या एका गांवात पोचले. त्या रात्री तिथें म्हळाम करावा या उद्देशाने ते एका धर्मशाळेकडे गेले.

जेव्हां गुरुशिष्य धर्मशाळेंत पोचले, तेव्हां आंतून अशरडःओरडा ऐकुं येत होता. एक दणकट पुरुष एका बारा वर्षांच्या मुलाला पकडून केताने मारत होता. या दोघांनी आंत डोक्यातून ते दृश्य पाहिलें तेव्हां त्यांना फार वाईट वाटलें.

नंतर त्यांनी याविषयी जर चौकशी केली तेव्हां त्यांना कळलें कीं तो मुलगा त्या दिवसापर्यंत त्या मनुष्याच्या घरी काम करीत होता. त्या मुलाला त्या घरांत काम करणें आवडत नव्हते, म्हणून कुणाला न सांगता तो त्या घरांतून पळून आला होता. त्याला ते घर नरकसमान वाटत होते. त्याला कोणी मातलग नव्हते, म्हणून तें त्या धर्मशाळेंत राहायला आलेला होता. त्या बलदंड पुरुषाने त्या

मुलावर एक किंमती हार पोतल्याचा आरोप केला. धर्मशाळेंत येऊन या अपराधानवल त्याने या पोराला मारायला सुरवात केली. तो मुलगा कळवळून वारंवार सांगत होता कीं त्याने ही चोरी केली नव्हती. त्याने मुन्हां त्याच घरी कामाला सुरवात करावी म्हणून हा त्या शालकाचा डाव होता. त्या मुलाला अशा प्रकारें जोराने मारझण केलेली पाहून धर्मशाळेंत उतरलेल्या लोकाला फारच वाईट वाटले, पण त्या मुलाला सोबचण्यासाठी त्यांच्यापैकीं कुणीही पुढें आले नाहींत.

त्या मुलाला ही मारझण सहन होवना. कांहीं दुसरा उपाय न सुचल्यामुळें, त्याने गंगा नांवाच्या एका इसमाचे पाय धरले, आणि आपल्याला बांचवाचे म्हणून तो त्याला विनवूं लागला. गंगावेडीत चांगला धष्टपुष्ट होता, जंज, तात्का होता. पण गंगाने त्याच्याकडे सरत दुर्लक्ष केलें. त्याने बेपर्वाईने त्या मुलाला भागे ढकलून दिलें आणि म्हणाला, "मला काय गरज तुला बांचवण्याची?

तें माझे काम नाहीं, पाहिजे तर कोतवालाच्या चाबडींत तक्रार कर."

तिथें एक दुबळा, हडकुळा असा पुराणिक नांवाच्या गृहस्थ हे सगळें पाहत होता. त्याला राग आला आणि तो त्या वाडगा इसमाला म्हणाला, "हा करमला न्याय? जर खरोखरच तुमच्या हार हरबला असेल तर जा आणि कोतवालींत तक्रार करा. या मुलाला तुम्ही गुहासारखें मारलंत, तुम्हाला काय वाटलें? सोंबून वा त्याला अगोंदर!"

त्या दांडगाट माणसाने त्या पुराणिकाकडे वळून पाहिलें नि म्हटलें, "ओ दुयळ्या, तुला जिवंत एलायचेंय कीं नाहीं?" आणि त्याने पुराणिकाला असा जोगदार धका दिलान, कीं निचारा पुराणिक जमलेल्या लोकांच्यावर जाऊन कोसळला.

तरीदेखील पुराणिक त्या मुलाला बांचवण्यासाठी तिर्थे जमलेल्या लोकांना विनवत होताच. पण कुणीही त्याच्या बाजूला आले नाहींत.

शेवटी या गुरुशिष्यांनी संशितत्यावरून त्या धर्मशाळेचा मातक पुढें सरसावला आणि त्याने शिष्यांना बोलावले. त्या मुलाला आणि त्या बलदंड, मातकुटवा माणसाला त्याने शिष्यांच्या स्वाधीन केले, तोपर्यंत रात्र इसासी होती. त्या रात्री गुरु न शिष्य तिर्थेच राहिले आणि बुसत्या बिबरीं सकाळीं पुढें निघाले.

वाढेंत शिष्य सुहृद याने आपले गुरूजीं सुकर्म यांना विचारले, "गुरूजी, धर्मशाळेंत बें धडलें त्यामुळें माझ्या मनोला फार रास झाला. एकादणकट भाणूस एका लहान मुलाला मारतच होता आणि तिर्थें उपस्थित असलेले सगळे लोक निमूटपणें पाहत उभे होते. कुणीही त्या मुलाला बांचवायला आले नाहींत. खरेंच, त्यांचा स्वभाव किती क्षुद्र आहे!"

सुकर्म महात्मनने म्हटले, "तू पहिल्यांदाच असं दृश्य पहातसे आहेस. म्हणून तुमच्या मनाना याचा रास होतो आहे. जेव्हां कुणा माणसाच्या

- कीर्ति अग्रवाल -

आयुष्यांत एखादी घटना घडते, सैफां रथा माणसाची त्यावर कार्य प्रतिक्रिया होणे, त्यावरून त्या माणसाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा अंदाज लावणे शक्य होते. प्रत्येकाला मनातून मिती वाटत असते की त्याच्या परिणाम आपल्यावर होऊ नये म्हणून! याचं मूळ कारण एकीचा अभाव हेच आहे. गंगामध्ये त्या दांडगाट इसमारी सामना कणभारी शारीरिक नळ होते. त्याला वाटतं असतं तर तो त्या मुलाला त्या माणसापासून सोडवू शकला असता परंतु त्या घटनेचा त्याच्यावर कांहीही प्रभाव पडला नाही. कारण त्याच्यात संवेदनाभ्रम मन नव्हते. माणुसकी नव्हती, पुराणिकाच्यामध्यें रोमरोमांत माणुसकी भरलेली होती, त्या मुलाला वाचवण्यासाठी तो तबकडत होता, पण त्याच्यामध्ये शारीरिक नळ नव्हते. तिथे जे लोक होते, ते सगळे एकत्र झाले असते, तर त्यांच्यात अपोआप शक्ती उत्पन्न झाली असती, परंतु दुर्दैवाची गोष्ट अशी की ते सगळे एकत्र झाले नाहीत, होऊ शकले नाहीत."

"बाबर कांही उपाय नाही का, गुरुजी?" शिष्याने पृच्छा केली. गुरुजींनी खितहास्य करीत म्हटले, "कां नाही? त्याचा उपाय अवश्य आहे. मी आता एक गोष्ट सांगतो ती नीट लक्षांत ठेव."

कार फार वर्षांपूर्वी दहानगण काशीपात्रेला मिघाले. गटेंत त्यांना तीन डाकूनी अडवले. त्यांना सुरा दाखवून धाबासले, त्यांना धमकावले. त्या सर्वांना ते डाकू आपल्या सरदारकाडे घेऊन जाऊं लागले. यात्रेकरूच्यामध्ये एक बुद्धिमान गृहस्थ होता, त्याला परिस्थितीचा अंदाज आला व तो गावो गाऊं लागला. डाकूंना वाटले, सार्थ मर्णांच तर गालीस, गाऊं दे! त्यांत आपलं काय बिघडतंय? त्या गाण्याचे शब्द असे होते की तीन, तीन, मिटून गळू होतार. ही बुद्धिवंत आपल्या सहकाऱ्यांना गाण्यांतून सुचवत होतार तो अर्थ इतरच्या चांगलाच लक्षांत आला. मग काय, तिघांतिघां यात्रेकरूंनी एकेका चोराणा घट्ट भरले व पकडले. इहया गावेकरू होला, त्याने डाकूंच्या हातांतलें सुरे काढून घेतले आणि जंगलातल्या वेत्तीचें देव करून त्यांचे हातपाय बांधून टाकले. व त्यांच्या ताबडीतून आपली सुटका केली. अशा तऱ्हेने, माणुसकीवर विश्वास ठेवणाऱ्या चांगल्या, बुद्धिवादी लोकांनी इतर माणसांच्या मनांतवी निर्विस्त चेतन जगवली पाहिजे व लोकांना मार्गदर्शन केले पाहिजे."

सुरुवाती शंका आता फिटली होती. निमृष्टपणे तो गुरुजींच्या पाठोवाठ जाऊं लागला.

सुंदरीची हुशारी

एक गांवात सुंदरी व कमल नांवाचे एक जोडपे राहात होते. त्यांचे एक सहान्नं खपरेत घर होतं आणि थोडीशी शेती होती. त्याखेरीज त्यांच्याजवळ कांहीही नव्हतं. कमल एक नंबरचा आळशी होता. घरांत तो कांहीही काम करीत नसे. कौटुंबिक जंगटाशी त्याला कांही देणेघेणे नव्हतं. सुंदरी हुशार होती. म्हणून ती कसतरी प्रपंच चालवत होती.

एक दिवस कमलने बायकोला सांगितलं, "आता सजवारांचे दिवस येतील. घराच्या मिती नुन्या झाल्या आहेत. सणाच्या दिवशी कुणी बातेवाईक जर आपल्या घरी आले तर? असलं घर पाहून त्यांना बरं वाटणार नाही. आजच तीनचार मजूर बोलावून आपण मिनिंग नुन्याचा हात देऊं गा."

हे ऐकून सुंदरी नाताळ झाली व त्याला म्हणाली, "आपण दोघेज्ण इथे खांवासाखे भकम आहोत. दोघेही मिळून हे काम करून टाकू की! मजूर बोलावले तर त्यांना मजुरी घासला लागते, लागतो

त्याच्याहीपेक्षा ते जास्त चुना वांया घालवतील. एक थेंब देखील रावा न घालवता चुन्याचा हात फितीयर मत्स्य देतार ते मला ठाऊक आहे. तुम्ही जाऊन रोजारच्या गैरीकडून शिडी घेऊन या. तोपर्यंत मी चुना पाण्यांत कालवून ठेवते."

बाबलछा आता मात्र वाटल की आपण उगीचच चुना सावायची गोष्ट काढली, स्वतःला त्याबद्दल दोष देत तो तिथून मिथून गेला. व सगळ आपली बहीण कमला जिच्या घरी गेली.

कमलाचे सासूसासरे खूप सघन होते. कमला जरा जास्त काळी होती. त्याच्यावरून तिची सासू तिला नेहमी टोमणे मारीत असे की सून काळी असली की तिचे सारे माहेरदेखील काळेच असते! नवीनकी सासूसुनेमधे आपलांत गोवाचालीदेखील होत असे. तसे कांही झालं की कमला आपल्या भावाकडे येऊन राहात असे. मग तिचा नवरा यायचा, तिची समजूत घालायचा आणि तिला परत घरी घेऊन जाई. हे असे अनेक वेळा होत असे.

- निर्मला देवी -

कमलाच्या घरी कमलने आल्याआल्याच सांगितलं, 'कमला, तुझ्या वहिनीची इच्छा आहे की तू सणाच्यापुर्वी चार दिवस अगोदरच माहेरी ये, म्हणून मी बोलवायलाच आलो आहे. उशीर करू नकोस, तुझ्या सासूसाईंना सांगून आताच निघ.'"

कमलाला अशा आमंत्रणाची अपेक्षा नव्हती, सिला आपल्या वहिनीचा स्वभाव घांगला माहीत होना. तरीही मागाने हे गोलणें ऐकून ती खूष झाली. तिने सासूला ही गोष्ट सांगितली आणि भावाच्याबरोबर ती लग्नेच निघाली.

घोड्या अंतरावर गेल्यानंतर कमलने कमलाला सांगितलं, "तू सरळ आपल्या घरी जा. मला बाजारातून काही सामान खरेदी करायच आहे. फाम

संपवून मी लागलीच घरी पोचतो."

कमलने 'बर' अशा अर्थी मान डोलायली आणि आपल्या भावाच्या घराकडे ती चालू लागली. त्यांतदेखील कमलची एक खताखी होती. त्याला वाटलं होत की आपली नणंद कमला हिच्यासमोर चुन्यने मिती सारवायला सुंदरीला लाज वाटेल, ती जर विथकेल, आणि नंतर ती मनुराला बोलावून घेईल आणि मिती सरवून घेईल.

सुंदरीच्या नजरांत आलं की तिचा घरी शिडी आणायला शेजारी गौरीच्या घरी गेला नव्हता. म्हणून तिने स्वतःच तिथे जाऊन शिडी आणली. कमल कुठे गेला असेल याचा ती विचार करू लागली, आणि स्वतःच चुन्याने ती मिती रंगवायला लागली.

तेवढ्यांत कमला तिथे आली आणि म्हणू लागली, "वहिनी, भाऊ म्हणत होता की मी सणाच्या अगोदर तीनच दिवस इथे थांब आणि इथेच सण साजरा करावा म्हणून भाऊ सामान खरेदी करायला बाजारांत गेला आहे."

कमलाचे गोलणें ऐकून पुंडरीका आपल्या नवऱ्याची लनाही लक्षांत आली, ती सिद्धली होती पण तिने बरकशी कमलाला हसतहसत म्हटलं, "बरं झालं, अगदी योग्य वेळला आली आहेस तू! घराच्या मितीच्या बरोबर तुझ्या चेहऱ्यावरदेखील थोडी रंगफेटी करून तुला सासरी पाठवीन. कारण तुझी सासू नेहमी तुझ्या काल्या रंगवरून तुला बोलते मा! मग तुझा चेहरा पाहिला की तिचे तोंड बंद होईल."

वहिनीचे हे बोलणें ऐकून कमला रगावून सिला म्हणाली, "हे काय बोलला आहेत तुम्ही? मी इथे आले तेच चुकलं!" असं म्हणून ती तबक मागे फिरली व आपल्या घराकडे चालू लागली.

पुंडरीने तिच्या बोलण्याकडे सरळ दुर्लक्ष केले.

चुन्याने पितर रंगवायच्या कामांत ती पुन्हा गेले इतकी, कमलला चिड्डून परत फिरलेली कमला दिती, ती स्वतःशीच बडबडत, सासुरच्या घराकडे भराभरा चातत जात होती, त्याने घरी येऊन वायकोला विचारलं, "कमला चिडकी काटत? तू काही बोलतस तिला ही काय?"

माराज झाल्यासारखं नाटक करत सुंवरीने म्हटलं, "नांद भावजयीच्या नात्यांत खूप गोष्टी होत असतात. तुमची बहीण म्हणजे चिडखोर आहे अगदी! सतखं रूसून माहेरी यायचं आणि नंतर सासरी परत जायचं - हे नेहमीचच आहे. तिला आता त्याची संवय झालीय. नंतर तिच्या घरी जा आणि तिचा राग शांत करा बरं! पण त्यांच्यापुढीं या शिडीवर अगोदर चढा आणि चुला फांसायला लाग!"

तिने कडोर जायजात सांगितलं, आपली जनाकी उपयोगी पडली नाही हे कमलला रंगवायला नेट झाला नाही, पण विचारा करेल काय? रंगचा ढवा हातात घेऊन शिडीवर चढायला लागला.

